

גליון נושא: 'דין לחמניות מזונות'

בס"ד, יום ג' לפרשת מטות, כ' תמוז תשע"ו. דיונים אקטואליים בסוגיות הנלמדות מסכת פסחים דף לז: לעורך לב המעיין בלבד, ואין לסמוך על הדברים 'הלכה למעשה' לע"נ הרב החסיד רבי חנינא בן יהודה אריה זצ"ל. ולע"נ האשה החשובה מרת חיה שבע בת רבקה ע"ה. להצלחת התורם ובני ביתו שליט"א, יתברכו ממקור הברכות בבריות גופא ונהורא מעליא.

היסוד של המאירי

מבואר בגמ' (פסחים דף לז.) הסופגנין והדובשנין והאיסרטין עשאן באילפס חייבין בחמה פטורין ובתנור לכו"ע חייב. מבואר דמה שנילוש בדבש אינו פוטרן מחלה.

וכתבו התוס' (פסחים דף לז: ד"ה דכו"ע) בשם ר"ת שבעצם חלה וברכת 'המוציא' תלויים זה בזה, חוץ ממקום שנשתנה הדין. ויש כמה סוגי מאכלים ובכל אחד דינו שונה כלשון התוס'. ועל לפנצול"י ופנטול"י מברך 'מזונות' ולא 'המוציא'.

וכן כתב להדיא המאירי (פסחים דף לז) דחייב חלה וברכת 'המוציא' עם טעינת נטילת ידים וברכת המזון דין אחד להם, מה שנקרא לחם לזה נקרא לחם לחברתה, וההפך להפך. אלא שלקצת דברים צריך לענין 'המוציא' קביעות סעודה.

והנה זה ברור שעיסה עבה הנילוש במי פירות, היא בגדר לחם לענין חיוב חלה, וביסודו היה צריך לברך עליו 'המוציא', אך בכמה תנאים היא יוצאת מגדר לחם לענין ברכת 'המוציא'. 1. אם נאכלת כעין מיני מתיקה. 2. טעם המתיקות עיקר, וטעם העיסה טפל. 3. תלוי בקביעות סעודה, כמפורש בתוס' (ברכות דף לח. ד"ה מר זוטרא) לגבי ניל"ש.

עוד מצינו בגמ' שלשה במי פירות יוצא בה ידי חובתו בפסח. ותמה המגן אברהם (קסח ס"ק טז) הרי משמעות הגמ' (ברכות לז) והרמב"ם שאם מקרי לחם לענין מצה, נחשב לחם גם לענין המוציא, ועיין שם שיישב שאלה זו בכמה אופנים.

1. דין 'לחמניות מזונות'

כיום מצוי מאוד 'לחמניות מזונות', במשך הזמן בעלי המאפיות הבחינו בפונטציאל השיווקי האדיר, להיות שבע בלי נטילת ידים וברכת המזון, והם הגבירו את שיווק ה'לחמניות מזונות', שהוא מצרך מבוקש, כאשר רבים קובעים ארוחת בוקר על 'לחמניות מזונות'. כיום אפשר לקנות 'לחמניות מזונות' בכל חנות לממכר מזון, בכל קיוסק מצוי בריכוזים החרדים מכינים בכל יום 'כריכים מזונות', במגוון טעמים (סלט ביצים, חביתה עם ירקות, טונה, ועוד). במטוסים מגישים לחרדים יחד עם ה'מנה' 'לחמניות מזונות' בהכשר הבד"ץ.

פנינים
הפולמוס ב'ישיבת מיר' ירושלים לפני למעלה מ-16 שנה, התעורר עולם התורה לרגישות הנושא, עקב הוראת הגרי"ש אלישיב (שליט"א) זצ"ל, כפי ששמע מפיו הג"ר משה ויא שליט"א בעל מחבר הספר הפופלארי 'וזאת הברכה'. וכתב על כך מודעה מיוחדת שפורסמה על הלוח של ישיבת מיר, ונצטט בזאת את החלק הרלוונטי מאותה מודעה.

בס"ד ב' שבט תש"ס, על דרך זה הורה לי (היום) מרן הרב אלישיב שליט"א - שיש לבטל לגמרי את המנהג שאוכלים "לחמניות מזונות" וממלאים אותן כנ"ל, ומברכים עליהם בורא מיני מזונות, אלא יש להחליפם בלחמניות שברכתם המוציא.

ונראה לעניות דעתי לנהוג כהוראת מרן (שליט"א) זצ"ל, שדינו של לחמניה ממולאה במיני מאכלים, כמו שמוכרים בחנות על יד הישיבה - דינו כספק המוציא, כיון שהשיעור המדויק לברך המוציא אינו ברור, ויש בזה חילוקי דיעות, עכ"ל.

כעין זה כתוב בספר אוצר הברכות (עמוד צז), ובספר אהלי שם (סימן נ') שהגרי"ש אלישיב זצ"ל התבטא, מן הראוי להמנע מלאפות לחמניות מזונות, ולהנהיג פת גמור שהוא לכתחילה לכל הדעות.

בעקבות הפולמוס שהתעורר בישיבת מיר, שלח מר יצחק ברסקה ז"ל בעל 'הקיוסק' בסמיכות לישיבת מיר, שליח מיוחד לברר את דעתו של הגרי"ש אלישיב זצ"ל. סוף דבר הורה לו הגרי"ש, שיש מקום להקל אם אוכלים לחמניה אחת בארעי בעמידה, ואין צריך לברך על זה ברכת המזון שאין זה קביעות סעודה (באותה תקופה לא היו כסאות ב'קיוסק').

ושמעתי ממר שמעון נ"י (בעל הקיוסק של 'ברסקה' כיום) שבדק ומצא שלחמניה ממוצעת שאברכים ובחורים אוכלים לארוחת בוקר נע בין 90 גרם עד 110 גרם. עם המילוי זה נע בין 190 עד 210 גרם, כלומר המילוי של חביתה עם ירקות וכדומה הוא בערך 100 גרם (א.ב.).

יש להחמיר: למעשה כתב הג"ר ישראל פינחס באדנער שליט"א (בספרו 'כזית השלם' כזית השלם עמוד 197), בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שלכתחילה נכון שלא לאכול לחמניות מזונות כשמברך עליהם מזונות, כיון שטעמם וצורתם דומים ללחם. אכן מעיקר הדין יכול לסמוך על פסקו של המהרש"ם לברך על לחמים אלו 'מזונות'. ❖

ומי מדבר על ה'שמחות' שה'לחמניות מזונות' נהפכו לחלק מסעודת בר מצוה אירוסין וחתונה, שם כולם נפגשים עם ה'לחמניות מזונות', גם יהודים מדקדקים במצוות שלא קונים אוכל בקיוסק, ולא יצאו לחו"ל במטוס, ואוכלים את

הלחמניה לבד או עם סלטים למיניהם ואז מלבד עצם קביעות הסעודה שאוכלים אותן כתחליף לארוחת ערב ברוב המקרים מי שאוכל מסתכן באכילת שיעור ד' ביצים המחייב ברכת המזון כשהסלטים מצטרפים לשיעור.

2. מה מברכים על 'לחמניות מזונות' ?

צדדי הנדון: ויש לדון מה דין לחמניות אלו, ומתחילה יש לחלק את הנדון לשנים: א. מה בכלל הברכה על 'לחמניות מזונות' האם 'המוציא' או 'מזונות'. ב. לפי הצד שברכתו 'מזונות' עד איזה שיעור אפשר לאכול ולא להתחייב בברכת המזון ואיזה מאכלים מצטרפים לשיעור זה.

והנה מבואר בשו"ע (קסח סעיף ז'), על עיסה שעירב בה דבש או מי פירות, וטעם תערובת המי פירות ניכר בעיסה, מברכים 'בורא מיני מזונות'. וכתב הרמ"א, דוקא כשיש בהם הרבה דבש. וביאר המשנ"ב (ס"ק לג) שלפי דעת הרמ"א צריך שיהיה הרוב מהן ומיעוט מים, שעי"ז נרגש מהם הטעם הרבה מאוד וכו'. אמנם לדעת המהרש"ם (דעת תורה שם סעיף ז', לרבי שלום מרדכי הכהן מברעז'ן זצ"ל לפני כשמונים שנה) אם נילוש ברוב מי פירות, גם אם אין הטעם מורגש, מברכים עליו 'מזונות'.

כעת יש לדון ב'לחמניות מזונות' המצויים בזמננו האם זה נחשב שניכר טעם המתיקות, עוד יש לדון אם אין ניכר טעם המתיקות האם אפשר לסמוך על שיטת המהרש"ם, או שחייבים לנהוג כהכרעת המשנ"ב.

3. מכשול לרבים !!!

ודאי 'המוציא': בשנים האחרונות בגלל התפוצה הרחבה והעובדה שמגישים את הלחמניות למזון ולשובע במקום לחם, הנושא עלה לדיון בכמה בתי ההוראה בארה"ק, אחד מגדולי הפוסקים בדורנו **הגרמ"ש קליין שליט"א** נשא ונתן בנושא עם פוסקי הדור, כשבסופו של דבר הוציא לאור קונטרס מיוחד (לחמניות מזונות תשרי תשס"ג, וכן בקובץ מבית לוי ח"י עמ' ק"ט) הובהר והוברר דעתו שלמעשה ברכת לחמניות אלו המוציא וברהמ"ז וטעונים נט"י בברכה מארבע טעמים עיקרים וכל טעם כדאי לעצמו. והרוצה לאוכלם עליו לאוכלם בתוך הסעודה. ואם בכל אופן חפץ לאכלם מברך על כך 'המוציא'. והוסיף שהרי זה מכשול לציבור כשאוכלים אותו ומברכים מזונות. ויש שם בריש הקונטרס מכתב הסכמה נלהב של **הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל**, ו**הגר"נ קרליץ שליט"א**.

גדולי ישראל: ב'מוסף שבת קודש - יתד נאמן' (גליון 16 עש"ק פרשת וארא תשס"ג עמוד 14) התפרסמה כתבה המציגה את עמדתם הברורה של חלק ניכר מגדולי ישראל שצריך לברך על זה 'המוציא'; **הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל** (מבית לוי ח"י עמוד קנ"ט), אולם בשבט הלוי שהנהוגים כן אין בידנו למחות בידם), **הגרמ"ש קליין שליט"א**, ו**הגר"נ קרליץ שליט"א** (חוט שני ברכות ס"ק ב' עמוד קנ"א), לדעתם יש להציל רבים מהמכשול שיש ב'לחמניות מזונות', ואם אוכלים שיעור קביעות סעודה ודאי מברך המוציא וגם כשאוכל מעט מסתבר שצריך לברך על זה 'המוציא'. 1. כי זה לא מספיק מתוק, 2. כיון שעשוי לשובע. והשבט הלוי העיד שהיה באמריקה וראה לחם לכל דבר פרוס וכתוב על השקית שזה 'מזונות'. במאמר שם הובא שגם **הגר"ש אלישיב זצ"ל** סובר קרוב לדעתם, אולם אינו מורה למעשה לברך על זה 'המוציא', אלא שיש לאכלו תוך הסעודה.

המאמר נכתב ע"י הרב א. חפץ, בליבון ובירור **הג"ר אריאל בוקוולד שליט"א** מבני ברק ראש כולל תפארת ישראל, **הג"ר אברהם אביעזרי שליט"א** ו**הג"ר בצלאל גלינסקי שליט"א** ראש כולל באר יצחק, ו**הג"ר יצחק דרזי שליט"א** מחבר ספר שבות יצחק.

גדולי חו"ל: וכן דעת **הג"ר ישראל בלסקי זצ"ל** (שלחן הלוי פרק ג' אות ג' ס"ק א', מסורה ח"א עמ' כ"ט) "לחמניות המצויות שנלושו במיץ תפוחים ויש שרצו לומר שברכתן מזונות, אין להם על מה שיסמוכו. ואין ספק שברכתם המוציא וחייבים בנטילת ידים ככל פת גמורה. ובפרט בארוחות המחולקות באווירונים שבוודאי יש לברך עליהם המוציא. רק אם ימצאו לחמניות שנלושו במי פירות (מיץ תפוחים וכיו"ב) שאינם מדוללים במים כלל ואוכל ממנו מעט אז ברכתו מזונות. וכן דעת **הג"ר גבריאל קרויס שליט"א** ראב"ד ק"ק מנשסתר, ו**הג"ר אברהם הכהן זילינגער שליט"א** רב ביהמ"ד החדש במנשסתר (מקור הברכה עמוד קנו) דכיון שבדרך כלל קובעים עליו סעודה ברכתו המוציא, ואין מועיל מה שאדם פרטי החליט שלא לקבוע סעודה, דבטלה דעתו אצל כל אדם.

ועיין בספר **יצחק ירנן** (ח"ו סי' י') "הכלל העולה מכל האמור: לחמניות מתוקות שלשים אותם עם סוכר או מי פירות שרגילים לאכול בסעודות כמו נישואין ובר-מצוה ועוד, נחשבים ללחם גמור ומברכים עליהם המוציא וברבת המזון. ללא כל ספק. ומי שמברך עליהם בורא מיני מזונות יש להסביר להם שבין אם קובעים עליהם סעודה ובין אם לא קובעים, דינם ללחם גמור, ומברכים עליהם המוציא".

וכן בספר **אור יצחק** (ח"ב או"ח סי' ס"ו) "ומקילים בכל הענין הזה, והוא רק מחמת עצלות וכדומה, שמתעצלים ליטול ידים וגם לומר ברכת המזון באורך".

4. קונטרס 'בית הלחמי'

והנה **הג"ר משה לייב לוי שליט"א** בעל מחבר ספר 'בית מלא' כתב בזה דברים נלהבים בקונטרס מיוחד 'בית הלחמי' (תשרי תש"ע), לעורר את קהל הקודש שצריך לברך עליהם 'המוציא', והוסיף שגם לדעת המקילים יש לחלק בין סוגי הלחמניות מזונות, שיש קטנים ממש, שמתוקים מאוד ואין עשויים לקביעות סעודה ואפשר לברך 'מזונות' כיון שזה לתענוג. אבל לחמניות מזונות הקלועות ודאי ברכתו 'המוציא'. ויובא בזאת תמצית דבריו.

מדויק בלשון רש"י (ברכות מ"א:) "דמתוך שנותנין תבלין הרבה ואגוזים ושקדים מאכלה מועט", והמציאות הוא שלחמניות אלו אין מאכלם מועט. וכן מבואר בלשון **הרשב"א** (בחי'דושי' ברכות מא:): "וז"ל: ופרפרת דקתני במתני' לאו

היינו בשר ודגים אלא פת הבאה בכיסנין' וכיוצא בהן שבאין לקנוח סעודה ולהנאת עצמן ולא להשביע וכו'. והרי לחמניות אלו כן באים לשובע ולא לתענוג וקינוח, ומאכלה מרובה ואין מאכלה מועט.

ועוד שעיקר טעם המכשירים הוא מכח דברי המהרש"ם, שסגי ברוב מי פירות גם כשאין הטעם מורגש, והרי גדולי פוסקי זמנינו שליט"א [ה"ה מרן הגר"ש הלוי ואזנר זל"ה ובית דינו, הגר"נ קרליץ שליט"א, הגר"מ שטרנבוך שליט"א, הגר"ד פיינשטיין שליט"א, הגר"מ ש קליין שליט"א ועוד, וכאשר הובאו דבריהם בתוך הקונטרס בשער הראשון – דברי סופרים, יעו"ש] לא נקטו סברת מהרש"ם לדינא. ועוד שהמהרש"ם הוא שיטה יחידאה נגד דעת הד"מ והשל"ה הט"ז המג"א הדה"ח והגר"ז המאמ"ר הבית אפרים והמשנ"ב (ענף א' ס"ק ג' ה') שביארו שהרמ"א לא בא להקל אלא להחמיר שלא מספיק מה שניכר מתיקות אלא צריך גם שיהא רוב מי פירות אולם אם לא מרגיש מי פירות ודאי שאינו מברך מזונות.

והסיק, שראוי איפא להעמיד הדברים על אמיתותם דעל אלו הלחמניות יש ליטול נטילה גמורה כדין בברכת ענט"י, ולברך עליהם בתחילה המוציא לחם מן הארץ, ולאחריהם ברכת המזון. ויתכן דאף המהרש"ם עצמו לא כיון על אופן שכזה לברך במ"מ ומעין ג'. ואין הכי נמי כפי שנוכחתי בלחמניות מבתי מאפה מסויימים, שטעמם נרגש מאד, בזה יש לומר דמצד מתיקותם ראוי באמת להיות ברכתו מזונות לכו"ע, וא"צ לזה חידושו של מהרש"ם [אמנם עדיין נידון הב' בדוכתא קיימא, כיון דלשובע הן עשויין ולא לקינוח ומתיקה].

לדעתו ודאי מי שאוכל כשיעור קביעות סעודה ברור שצריך ברכת המזון ומצטרף לכך גם כל המאכלים, ומוסיף שאפילו פחות מכשיעור יותר נראה להלכה כדעת השבט הלוי וסיעתו שצריך לברך על זה 'המוציא' אולם זה ודאי אין מקום להקל לאכול הרבה. ולכן בציון הרשב"י שמחולקים אלפי 'לחמניות מזונות' בבוקר צריך לברך על זה ברכת המזון.

פרנסה: והוסיף בזה, אולי אלו הקובעים סעודה על מזונות רוצים לחסוך את הזמן של נטילת ידים וברכת המזון, בגלל המושג 'זמן זה כסף' (time is money), אולם באמת מבואר בחז"ל דנטילת ידים מביא עשירות כדאמר רב חסדא אנא משאי חופני ויהבו לי מלא חופני טיבותא. עוד מצינו בספר החינוך (מצוה ת"ל) הובא במשנ"ב (סי' קפ"ה סק"א) דכל הזהיר בברכת המזון, מזונותיו מצויות לו בכבוד

5. ודאי 'מזונות'

מנהג ירושלים: והנה דעת הגר"ש אורבאך זצ"ל (כזית השלם עמוד 197), שמאחר שנילוש ברוב מי פירות מברכים עליהם 'מזונות' ואין לברך עליהם המוציא, דמסתמא מרגיש טעם המי פירות, ושכן המנהג בירושלים לברך 'מזונות' על לחמים כאלו. ואין דרך במקומות אלו לקבוע סעודה עליהן, ואין הכי נמי במקום שדרך לקבוע סעודה עליהן צריך לברך 'המוציא'. והוסיף הגר"ש ז', במקום שאין דרך לקבוע עליהן גם מי שדעתו לקבוע סעודה על לחם כזה, (למשל שיושב לאכול בייגל אחד עם כוס קפה לארוחת בוקר) אם אוכל פחות מכשיעור סעודה אינו מברך אלא 'מזונות' ועל המחיה.

אולם התנה הגר"ש ז', שכל זה דוקא בנילוש במיץ של מי פירות ממש, ולא במיץ שעשו מתרכיז (משוחזר), שכן המים המעורבים עם התרכיז אינם נחשבים חלק מן המיץ, והוה עיסה הנילוש ברוב מיים שברכתו 'המוציא' לכו"ע אם טעמו וצורתו כפת, וכן כתב במנחת שלמה (סימן ד') לגבי מיץ ענבים משוחזר, שאין מברכים עליו בורא פרי הגפן, ואין מקדשים עליו בשבת. (ועיין מנחת יצחק חלק ט' סימן יז, ועיין בספר 'ותן ברכה' פרק כז והערות 34-35).

וכן דעת הגר"ד אשר ויס שליט"א (שו"ת מנחת אשר חלק שני סימן כג) שברכת הלחמניות הללו הם 'מזונות' ללא שום פקפוק. ויש שהוסיפו להוכיח כן, שהרי כתב המשנ"ב (ס"ק לג) בעינן שהיה הרוב מהן, ומיעוט מיים, שעל ידי זה נרגש מהם הטעם הרבה מאוד. גדר הדבר מובא (בספר ארחות רבינו ח"א עמוד עט) בשם החזו"א שאין צריך שתהיה העיסה עשויה דוקא מרוב שמן ודבש, אלא די במה שיהיה בעיסה טעם של מזונות שבני אדם מתענגים עליהם, ואוכלים אותם למתיקה. ולשיטה זו גם לחמניות מזונות הוא בכלל זה.

וכן דעת הגר"ד אליעזר פולק שליט"א שהוציא לאור ספר מיוחד על ענין זה 'פרי אליעזר' (ירושלים תשע"א) בו האריך להוכיח שודאי ברכתו 'מזונות', וכתב שם שהיה אצל הגר"ד משה שאול קליין שליט"א לבקש הסכמה לספרו, אולם הגר"מ ש לא הסכים לכתוב לו הסכמה שהרי הוא מגדולי החמירים בענין וחולק עליו בדיון, ועיין שם שהכניס לספר כל המשא ומתן שהיה לו עם הגר"ד משה שאול שליט"א.

6. דעת המכריעים

והנה דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל (ותן ברכה פרק כ"ז הע' מ"ב, קונ' בית הלחמי עמ' א' הע' ב', אשרי האיש ח"א פרק ל"ו אות מ"ב) – "נכון שלא לאכול 'לחמניות מזונות' שטעמם וצורתם דומים ללחם, אכן מעיקר הדין יכול לסמוך על פסקו של המהרש"ם לברך על לחמים אלו בומ"מ".

והוסיפו בשמו (וזאת הברכה עמ' י"ט אות ג' [עמ' י"ט], עמ' שפ"ו, קונ' בית הלחמי עמ' א', שבות יצחק ח"ד עמ' י"ח) – "לחמניות כאלו שרגילים לאוכלן למזון ולשובע יש לחשוש מלברך עליהן בורא מיני מזונות - גם כשאוכל מהם דבר מועט". ושמעתי מהגר"פ דיסין שליט"א שעיקר טענת הגר"ש היה על כך שעושים את זה במתיקות מועטת, כדי שיוכלו לאכול את זה עם סלטים ונמצא אם כן שזה ממש תוריתא דנהמא.

ודעת הגר"ח קניבסקי שליט"א (גם אני אודך על עניינים שונים ח"ג אות ס"ד) – "שאלה: מה דעת הדר"ג שליט"א לענין לחמניות מזונות, האם צריך לברך עליהם המוציא או מזונות. תשובה: תלוי אם הדרך לקבוע ע"ז סעודה".

ודעת הגר"מ שטרנבוך שליט"א (תשובות והנהגות ח"ה סי' ס"ג אות י"ח, קונ' בית הלחמי עמ' ט') סוף דבר בלחמניות בהכשר העדה החרדית שנאכל באוירון ורשום עליו שברכתו מזונות הוא מפני שסומכין שלא נילוש במים כלל רק במי

פירות, וגם ניכר בטעמו שאינו כלחם ממש כי הוא רך מאד, וסומכין שכיון שנעשה להתענג ולשבוע אינו כלחם. ואף כששבוע ממנו עם שאר דברים אין דינו כקובע סעודה שמברך המוציא, דלקביעות סעודה צריך לאכול ממנו גופא ד' ביצים, וכן לדעת הגר"א מצטרף רק אם עיקר השביעה ממנו, ו**שפיר מברך מזונות**. אבל **המדקדק במעשיו ימנע מלאכלו** (אפי' כשאינו אוכלו בתוך סעודה שקובע), דראוי לחשוש שדינו כפת (וכמש"כ ב'ברכות כהלכתן' ס"ג), ודברינו כאן הם רק כדי ללמד זכות על המקילין".

דעת ועד הכשרות

7. בהשגחת בד"ץ 'העדה החרדית'

בירור: הרבה מקילים ואומרים 'העדה' נותנים הכשר, אפשר לברך מזונות 'על חשבונם'... ובכן, ניסינו לברר את דעתם.

מתוק: שמעתי מהגר"א כהן שליט"א שהנימוק הרשמי של 'ועד הכשרות' על נתינת ההכשר ללחמניות (של מאפיות אנג'ל בריזל וכדומה) עם מדבקה 'מזונות', זה בגלל נימוק מציאותי, שבאמת כן ניכר היטב טעם המתיקות וכל אדם מרגיש שאינו כמו לחם, וניכר שזה לא לחמניה רגילה, ולא מצינו אדם שיערוך סעודת שלמה בשעתו לאחמ"ם, שיכבד אותם ב'לחמניות מזונות', כי סוף סוף אינו סעודה ממש (ואם בטעות אדם מקבל לאירוע חגיגי שנערך או לשבת שבע ברכות, 'לחמניות מזונות' במקום לחמניות 'המוציא', הוא יהפוך את העולם להחליף אותם). כך גם מספר **תלמיד חכם חשוב** שליט"א, שלפני הרבה שנים הוא הגיע בטענה **להגר"ר יעקב בלוי זצ"ל**, מדוע נותנים 'הכשר' על 'לחמניות מזונות', הרי יש בזה 'תוריתא דנהמא', ענה לו ר' יעקב, זה לא מספיק מתוק?

כשר: נימוק נוסף שמעתי מהגר"ח כהן שליט"א שיש מקום לסמוך על דברי המהרש"ם (דעת תורה סימן קס"ח סעיף ז') שמתיר ברוב מי פירות אפילו שאין ניכר המתיקות, הן אמנם שזה לא כפשטות המשנ"ב שצריך שיהא ניכר המתיקות, מכל מקום המיקל יש לו על מי לסמוך. ומכיון שהמהרש"ם פסק שמברכים על זה מזונות, וכן יש מנהג ירושלים יותר מ-100 שנה להקל בדבר, אי אפשר לאסור, וכגוף כשרות צריכים לתת את האפשרות הזו, והרוצה להחמיר כדעת המשנ"ב יאכל את הלחמניה רק תוך הסעודה. וסמך לזה בתשובת הגר"ח וויס זצ"ל (שו"ת מנחת יצחק חלק ט' סימן י"ז) שהשואל סמך נפשו על שיטת המהרש"ם, ולא העיר בתשובתו כלום על כך ודן רק מפנים אחרים, ועיין בזה **בשבט הלוי** (שו"ת ח"ח סי' ל"ב).

8. מושב בית דין

והנה הגר"מ ש קלין שליט"א שלח את הקונטרס 'לחמניות מזונות' שהוציא לאור אל בד"ץ העדה החרדית, וביקש שיפסיקו את מתן ההכשר ללחמניות מזונות, שיש כאן מכשול לציבור כי באמת ברכתו המוציא שהרי עשוי לקביעות, ואין בו מספיק מתיקות. לאור זה התקיים מושב ב"ד מיוחד בו דנו את כל צדדי הענין, והוכרע שיש להשאיר את ההכשר על מתכונתו אולם יעבירו הוראה ברורה ומפורשת למשיגים לבדוק כל פעם האם אכן המתיקות מורגשת, ויש לחזור על הבדיקה כעבור יומים מהאפיה שלפעמים הזמן מפיג את המתיקות. עוד הוחלט לכתוב במדריך הכשרות שההכשר הוא רק לאדם שאוכל רק עד 180 גרם. בנוסף טען הגר"מ שטרנבוך שליט"א ששמע שאנשים ממלאים בלחמניות ביצים וגבינה וירקות וכדומה והרי זה קביעות סעודה, והוכרע שלמרות זאת אין להוריד את ההכשר, כיון שאם אוכל רק לחמניה אחת בארעי פחות משיעור קביעות סעודה, ברכתו מזונות. והמוסיף לאכול יותר מהשיעור המותר, זה בעיה שלו. (עיין עוד בדעת רבני הבד"ץ בספר 'זאת הברכה' עמוד י"ח אות ג').

היכר: עוד מודגש ב'מדריך הכשרות' (לימות השנה תשע"ו עמוד 114); במאפים שהוקנה עלול להסתפק על ברכתם מחמת צורתם או מכל סיבה אחרת ישנה הוראה ברורה למאפיות, שכל מה שברכתו מזונות יש לסמן עליו עם מדבקה "מזונות", ואם אין מדבקה פירוש הדבר שברכתו 'המוציא', עכ"ל. קפידא זו שעל 'לחמניות מזונות' יהיה מדבקה מיוחדת, יסודה בתשובת הגר"מ שטרנבוך שליט"א שצריך שיהא שינוי שיוכיח שהוא מזונות. [גם כל אחד רואה להדיא, שיש היכר גם במראה של הלחמניות מזונות' שהם בצבע 'לק מבריק' כך שבנוסף למדבקה מזונות, יש הבדל מ'לחמניות המוציא' בגודל במרקם ובצבע].

רוב מיץ טבעי: המשיגים עוקבים, בוחנים, ומקפידים מאוד, שיהא בפועל רוב מי פירות טבעי ממש, ולא תרכיז או תמציות ותחליפים למיניהם, שמבחינה הלכתית דינם כמים, כמבואר בשו"ת מנח"י (סימן יז) ובשבט הלוי (ח"ט סימן מד). למרבה האבסורד; מצד חוקי המדינה ניתן לרשום על תרכיז 100% טבעי. בדרך כלל מכניסים 'מיץ תפוחים' שזה נוח ומתאים למרקם ולטעם (מ.ר.). המפקחים שמים לב לכל המרכיבים. לדוגמא, בתוך המרגרינה יש 20% מים, וגם את זה מקזזים מחשבון המים.

אמנם שמעתי להעיר על כך, איך שייך לסמוך על דברי המהרש"ם כלפי מיץ תפוחים הרי יש כאן תרתי דסתרי, כי המהרש"ם עצמו כותב בפירוש באותו קטע, שמיץ הנסחט דינו כזיעה בעלמא, שהרי ברכתו שהכל, ורק אם נתבשל בו חשיב מי פירות (נ.א.).

9. נימוק מעניין

ב'מוסף שבת קודש - יתד נאמן' (גליון 16 עש"ק פרשת וארא תשס"ג עמוד 14) התפרסמה כתבה המציגה את עמדתם הברורה של חלק ניכר מגדולי ישראל, שצריך לברך 'המוציא' על מה שנקרא בלשון העם 'לחמניות מזונות', בשולי המאמר מופיע נימוק מעניין בזה הלשון: בסיום הדברים יש לציין, כי נודע לנו כי גם 'וועדי הכשרות' מצהירים באופן ברור, כי אינם נותנים הכשר לברכת הלחמניה, אלא לכשרות המרכיבים והפרשת תרו"מ, עכ"ל.

גורמים ב'ועד הכשרות' מסבירים את ההגיון בנימוק זה, שתעודת כשרות מתיחסת לדברים שאינם בשליטת הלקוח בלבד (כשרות המרכיבים, הפרשת חלה, תרומות ומעשרות, שאינו פת עכו"ם, אין חשש תולעים בכל שלבי הייצור, ובירור המציאות הטכנית שמקפידים להכניס רוב מי פירות), ואילו הברכה ינהג כל אחד כהוראת רבותיו. וזה ודאי שהמדבקה של 'מזונות' אינו בגדר 'לפני עור', שהרי לדעת המהרש"ם ודאי אפשר לברך מזונות, וגם לדעת המשנ"ב יש הרבה רבנים הסבורים שאפשר לברך על זה מזונות, ואין הכי נמי המחמיר שלא לאוכלם רק תוך הסעודה תבוא עליו ברכה, אולם עדיין המיקל לברך על זה מזונות יש לו על מי לסמוך.

אכילה מועטת: כל זה מתיחס לברכת הלחמניה, מה צריך לברך 'המוציא' או 'מזונות'. אולם ביחס לכמות האכילה, על זה ההנחיה הברורה של הבד"ץ שאם אוכל יותר מ-180 גרם צריך לברך 'המוציא' וברכת המזון, כמפורש ב'**מדריך הכשרות**' (לימות השנה תשע"ז עמוד 119). בזה הלשון - לידיעת הציבור: בצקי הפיצות נילושים ברוב מי פירות, ולכן ברכתם מזונות (כדין פת הבאה בכיסנים). הקובע סעודתו עליהם צריך נט"ו וברכת 'המוציא'. ספק קביעות הוא מ-180 גרם, כולל התוספות. עכ"ל.

וכן שמעתי **ממפקח בכיר** במערכת הכשרות של העדה החרדית, שההכשר של 'העדה' עם הכיתוב 'מזונות' מתיחס לאדם שלא קובע סעודה עליו, ואוכל כולל התוספות והמילוי עד שיעור של 180 גרם, אבל אם אוכל 180 גרם כולל התוספות והמילוי עליו לברך 'המוציא' וברכת המזון, ועדיף לאכול תוך הסעודה. מסיבה זו מקפידים בבד"ץ, שכל לחמניה מזונות לא יעלה על ד' ביצים, כך שאדם שאוכל רק לחמניה אחת זה בסדר, ואם אוכל לשובע נפשו מספר לחמניות עם סלטים, זה בעיה שלו. (מ.ר.).

דברים נוקבים שמעתי בזה **מהגר"ח כהן שליט"א**, שאם יהודי מחליט לאכול שיעור קביעות סעודה מ'לחמניות מזונות', כמו שמצוי בבר מצוה וכדומה, ליהוי ידוע שהקולר תלוי בצוארו וזה בעיה של האדם האוכל, ולא קשור ל'ועד הכשרות', ועל דרך זה יכול גם לאכול 'קילו רוג'לך' ושאר מאפים, וליכנס לספק חיוב ברכת המזון, ומה לו כי ילין על 'ועד הכשרות'.

מטוסים: מסיבה זו במנות שנותנים במטוס ההנחיה הרשמית של העדה החרדית היא, מכיון שיש שאלה של קביעות סעודה, לכן יש לאכול את הלחמניה לבד שהוא בשיעור פחות מ-180 גרם, לברך על זה על המחיה. ואח"כ כעבור 10 דקות בערך לאכול את שאר המאכלים, שאז נחשב אכילה נפרדת, וכן במגש יש רק לחמניה אחת. [והוסיף שלדעתו אין לברך על לחמניה זו 'המוציא' גם כשאוכל יותר מ-180 גרם, עקב שלא ברור שברכתו 'המוציא', ועדיף שיעשה עיצה זו להפריד את אכילת הלחמניה מהמנה, או שיאכל את הלחמניה תוך הסעודה].

לסיום, יש לציין ששיעור זה של 180 גרם, הוא שיעור של ד' ביצים כמשמעות **המשנ"ב** שניתן להקל עד ד' ביצים, ואין חיוב להחמיר בשיעור של ג' ביצים. ואופן המדידה הוא לפי שיטת הגר"ח נאה (כידוע עמדת הבד"ץ מקדמת דנא בכל נושאי הכשרות הוא כמנהג ירושלים כשיטת הגר"ח נאה), אולם לפי שיטת החזו"א כמבואר ב'שיעורין של תורה', השיעור בנפח הוא 200 סמ"ק = במשקל 230 גרם.

'שיעור קביעות סעודה'

10. לחמניה 'מזונות' כתחליף לארוחה

כעת ניגש לנדון השני, האם אפשר להימנע מנטילת-ידיים ומברכת המזון כאשר במקום לחם אוכלים לחמניות מתוקות, שברכתן 'מזונות' כתחליף לסעודה? וזה מצוי מאוד באירועים ושמחות עם לחמניות. ויש להקידים את הנדון של שיעור קביעות סעודה ואז יש לדון האם יש לחוש שצריך לברך ברכת המזון.

11. השיטות בשיעור הקביעות

דעה א' הרא"ש ורבינו יונה כתבו כל שרגילין לקבוע עליו סעודה, מברך 'המוציא' ובהמ"ז. וכתבו הפוסקים שהשיעור הוא כשיעור עירוב שהוא מחלוקת **רש"י ורמב"ם** לדעת רש"י שיעורו ג' ביצים, ואילו לדעת הרמב"ם שיעורו ד' ביצים, ומשמע **במשנ"ב** (ס"ק כ"ד) דנקטינן כהרמב"ם שהשיעור הוא ד' ביצים. **דעה ב'** לדעת הראב"ד שהובא ברא"ש תלוי באדם עצמו, שאם קובע עליו סעודה מברך 'המוציא'. אבל הרא"ש חולק עליו תלוי ברוב בני אדם. **דעה ג'** דעת השיבולי הלקט הובא ב**ב"י** דהשיעור הוא מה שרגילין לאכול סעודת שחרית או ערבית, וזה יותר מד' ביצים. **דעה ד'** דעת השו"ע הרב דשיעור קביעות סעודה מתחיל משיעור ו' ביצים, ועד חצי עשרון דהיינו כ"א ביצים. ועד שיעור זה יברך על פת אחר לפטור. אבל אם הוא שבע אז אפילו משיעור ד' ביצים יברך 'המוציא', ואם שבע בפחות מד' ביצים יברך על פת אחר, ואם אכל עם שאר דברים שמלפתים את הפת אז אפילו לא שבע יברך 'המוציא'.

למעשה: הנה הכרעת השו"ע (סימן קס"ח סעיף ו') דתלוי במה שהדרך שאחרים רגילין לקבוע עליו, אבל אם בעצמו קובע עליו בטלה דעתו. ולמעשה מכריע המשנ"ב כדעת הגר"א (והוסיף בשעה"צ כתב דכן משמע ממג"א והגר"ז) דקביעות סעודה היינו כדעת השיבולי הלקט כשיעור סעודת בוקר וערב, ומ"מ לכתחילה לא יאכל שיעור של ד' ביצים.

החומרא של המג"א: יסוד גדול חידש המג"א והעתיקו המשנ"ב (ס"ק כד) להלכה, שהפת מצטרף עם דברים אחרים לשיעור סעודה ולכן אם אכל פת הבאה בכיסנין עם בשר או דברים אחרים שמלפתים את הפת, סגי שאוכל פת בשיעור שרגילין לאכול כשאוכלין עם שאר דברים.

מנהג ישראל תורה

שיעור אכילה

קמח עצמו: הנה החזו"א מחדש דשיעור ד' ביצים מתיחס לקמח בפני עצמו ואילו התבלינים לא מצטרפים, וזה בצירוף מה שמעיקר הדין ההלכה כדעת הגר"א דצריך שיעור קביעת סעודה של שחרית וערבית. והוסיף הביאור הלכה שאם הוא זקן או חולה ושבע משיעור פחות מד' ביצים, כיון דהדרך כן בזקן וחולה יברך 'המוציא' ובהמ"ז. [ויש לדון מה הדין אם שבע בגלל שאכל מקודם דברים אחרים]. וא"כ יש בזה עוד צירוף להקל כלפי מה שאוכלים הרבה בשמחות

כמה גרמים מותר לאכול

ועיין מש"כ בזה בפסקי תשובות (סימן קסח) הנה, ידוע פלוגתת הפוסקים אם מחשבים השיעורים דכזית וכביצה לפי משקל או לפי נפח, ומסקנת הדברים דגדולי הדורות האשכנזים היו מורים לשער לפי נפח והספרדים לפי משקל, ולענין ברכת מזונות או 'המוציא' תלוי בשיעור שביעה וקביעות סעודה, ואין אדם שבע מכיסי אויר והחרירים, לכן אפשר לשער לאחר מיעוץ כל החללים היטב, וכשמעכים היטב אין הבדל של יותר מכמה גרם בין שיעור הנפח למשקל (וע"ע בכל זה בס' וזאת הברכה בירורים אות ט').

ושיעור 200 גרם הוא לפי שיטות הפוסקים שהביצים לא נתקטנו ושיעור ביצה בין 50 ל - 57.6, סמ"ק, ולדעות שהביצים נתקטנו שיעור ביצה הוא 100 סמ"ק, ובנידו"ד מחמירין ומשערינן לפי שיעור הביצה הקטן, אך עכ"פ כאמור ניתן להקל על המדידות ולשער בשיעור של 230 גרם ולא לפי סמ"ק (נפח), וכן כתבו כמה מלקטים בשם כמה מגדולי דורנו.

אמנם בס' שונה הלכות סעי' ז' כתב בשם ס' שיעורין של תורה שיש לשער לפי 200 סמ"ק ונותן עצה לשער בכוס שתיה רגיל שעונה לנפח הנ"ל. וכגון: רוגעלעך, משקל אחד מהם 25 גרם (שיעור קביעות סעודה - 9 - 8 רוגעלעך).

ואלו המחמירים לחשב בשיעור של ג' ביצים (172 גרם), יש בזה כ - 6 ומחצה רוגעלעך משקל ביסקויט רגיל 10 - 7 גרם (קביעות סעודה - לא פחות מ - 20 ביסקויטים ולא יותר מ - 32, וכמו"כ יש להוסיף שמשקל שני 'לחמניות מזונות' רגילות אפילו בצירוף פרוסות הירקות והביצה וכדו' שמכניסים בו כשעושים סנדויץ מגיע בדרך כלל לערך 210 - 180 גרם. עכ"ד הפסקי תשובות. ❖

שהמראה וגם הטעם הוא כמעט כמו לחם רגיל, ויש מסעדות כשרות למהדרין שאוכלים בהם לחם 'מזונות' (מ.ס.). כך גם העיד הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל, שפעם אחת שהה בחו"ל וראה 'לחם פרוס מזונות' שנראה ממש כמו כל לחם, וכתוב על גבי השקית שהוא 'מזונות!' ועיין בספר אוצר הברכות (עמוד צז) שכתב שבמדינת 'מכסיקו' (mexico) נוהגים לאכול לחמים אלו בסעודות הרגילות כל ימי השבוע.

13. לימוד זכות

אולם מכל מקום נביא בזאת כמה לימודי זכות. ושמעתי מהגר"י סילבר שליט"א, בתורת לימוד זכות על מה שיש בבר מצוה 'לחמניות מזונות' שאם אוכל מהפת של הלחמניה פחות משיעור ד' ביצים ואוכל מאכלים שאינם מלפתים את הפת אז יש מקום להקל בדוחק, אבל מאכלים שדרכם למילוי ולשביעה כגון קוגל ודאי שמצטרף גם לדעה זו. על דרך זה יש מלמדים זכות שאם אוכל מהלחמניה 'מזונות' פחות משיעור של ד' ביצים בזה ניתן להקל לסמוך על הדעות החולקות על המג"א ששאר מאכלים אין מצטרפים (מ.ק.). כעין זה אמר הגר"ר גרשון מלצר שליט"א בשיעורו שיש מקום להקל ולמדוד שיעור ד' ביצים רק מהלחמניה לבד.

יש לציין שלדעת הגר"מ סירוטה שליט"א, מכיון שהדעה העיקרית הנקוטה להלכה היא בשיעור אכילת בוקר וערב ולא כשיעור ד' ביצים, ממילא המיקל יש לו על מי לסמוך. ועיין בספרו של הגר"ר אליעזר פולק שליט"א שהאריך להצדיק מנהג העולם שלא חשיב זה קביעות סעודה ועיין שם בהסכמה הנלהבת שכתב לו הגר"מ סירוטה שליט"א והוסיף 'וכך גם דעתי'.

גם הגר"ר אשר ויס שליט"א (שו"ת מנחת אשר חלק שני סימן כג) האריך ליישב מנהג העולם והסיק לדינא, סוף דבר הנראה לענ"ד דיש למעט באכילת לחמניות מזונות, ולהקפיד לכתחלה שכל הארוחה כולה תהיה פחות מכ"א ביצים וחצי

החיד"א שואל על המג"א והניח בצ"ע ומסיק שמנהג העולם להקל בזה. וכן כתב בכף החיים (קסח, מז) והגר"ר דוד יוסף שליט"א (הלכה ברורה, סימן קסח סעיף י"ח בבירור הלכה) האריך בנדון זה האם יש להחמיר כשיטת המג"א.

וכתב הגר"מ פינשטיין זצ"ל (שו"ת אג"מ ח"ג סימן ל"ב) דאז אפילו פחות מג' ביצים מברך 'המוציא'. עוד כתב המג"א שאם אכל 'מזונות' ושבע ממנו, ואחרים קובעין עליו כשאוכלין עם שאר דברים, צריך לברך 'המוציא', שזה נחשב קביעות. וכתב הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל (שו"ת שבט הלוי ח"ז סי' כ"ה) שאם אכל פחות מד' ביצים עם שאר דברים יש להקל לברך מזונות ודלא כהמג"א. ונחלק עליו הגר"מ פינשטיין זצ"ל (שו"ת אג"מ ח"ג סי' ל"ב) דאפילו בפחות מד' ביצים יש בעיה לאכול עם שאר דברים.

12. דעת גדולי ישראל

והנה זה ברור שלדעת הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל, והגר"ר ניסים קרליץ שליט"א, והגר"ר משה שאול קליין שליט"א אם אכל שיעור קביעות סעודה ושבע ודאי שמברך מדינא המוציא וברכת המזון. וגם לדעת בד"ץ העדה החרדית ברגע שאוכל יותר משיעור של 180 גרם מברך ברכת המזון. וכן אמר בשיעורו הגר"ר גדעון בן משה שליט"א שעל המנה המוגשת במטוס יש לברך המוציא וברכת המזון (ר.ב.ק.).

מכתב נוקב: בספר 'וזאת הברכה' (בסופו) מובא המכתב של כל גדולי ישראל, בו כתבו בדברים ברורים ש'לחמניות מזונות' זה מכשול לרבים, כאשר אוכלים את זה בתורת תחליף לסעודה. יודעי דבר מצינים שבאמריקה 'ארץ הכסף' המציאות כאובה ביותר, כאשר ישנם חרדים רבים שאין נוטלים ידים משבת לשבת, וכל השבוע אוכלים רק 'לחם מזונות'

שהמראה וגם הטעם הוא כמעט כמו לחם רגיל, ויש מסעדות כשרות למהדרין שאוכלים בהם לחם 'מזונות' (מ.ס.). כך גם העיד הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל, שפעם אחת שהה בחו"ל וראה 'לחם פרוס מזונות' שנראה ממש כמו כל לחם, וכתוב על גבי השקית שהוא 'מזונות!' ועיין בספר אוצר הברכות (עמוד צז) שכתב שבמדינת 'מכסיקו' (mexico) נוהגים לאכול לחמים אלו בסעודות הרגילות כל ימי השבוע.

13. לימוד זכות

אולם מכל מקום נביא בזאת כמה לימודי זכות. ושמעתי מהגר"י סילבר שליט"א, בתורת לימוד זכות על מה שיש בבר מצוה 'לחמניות מזונות' שאם אוכל מהפת של הלחמניה פחות משיעור ד' ביצים ואוכל מאכלים שאינם מלפתים את הפת אז יש מקום להקל בדוחק, אבל מאכלים שדרכם למילוי ולשביעה כגון קוגל ודאי שמצטרף גם לדעה זו. על דרך זה יש מלמדים זכות שאם אוכל מהלחמניה 'מזונות' פחות משיעור של ד' ביצים בזה ניתן להקל לסמוך על הדעות החולקות על המג"א ששאר מאכלים אין מצטרפים (מ.ק.). כעין זה אמר הגר"ר גרשון מלצר שליט"א בשיעורו שיש מקום להקל ולמדוד שיעור ד' ביצים רק מהלחמניה לבד.

יש לציין שלדעת הגר"מ סירוטה שליט"א, מכיון שהדעה העיקרית הנקוטה להלכה היא בשיעור אכילת בוקר וערב ולא כשיעור ד' ביצים, ממילא המיקל יש לו על מי לסמוך. ועיין בספרו של הגר"ר אליעזר פולק שליט"א שהאריך להצדיק מנהג העולם שלא חשיב זה קביעות סעודה ועיין שם בהסכמה הנלהבת שכתב לו הגר"מ סירוטה שליט"א והוסיף 'וכך גם דעתי'.

גם הגר"ר אשר ויס שליט"א (שו"ת מנחת אשר חלק שני סימן כג) האריך ליישב מנהג העולם והסיק לדינא, סוף דבר הנראה לענ"ד דיש למעט באכילת לחמניות מזונות, ולהקפיד לכתחלה שכל הארוחה כולה תהיה פחות מכ"א ביצים וחצי

דהיינו בצירוף פת הבאה בכיסנין עם שאר האכילה, וראוי למחמירים להקפיד שכל הסעודה כולל התוספות תהיה פחות ממה שרגילים לקבוע עליו ושיאכלו אף פחות מד' ביצים מן הפת הבאה בכיסנין עצמה. אך גם האוכל יותר מד' ביצים, אין גוערין בו ויש לו על מה לסמוך כמבואר, והרוצה לברך המוציא ובהמ"ז צריך לאכול יותר מכ"א ביצים וחצי מן הפת הבאה בכיסנין עצמה, בלי צירוף מאכלים נוספים.

אחד ההיתרים שמצרפים להתיר הוא מכח דעת השו"ע הרב ששיעור קביעות סעודה הוא חצי עשרון כי הרי כתוב במן (שמות טז טז) איש לפי אָכְלו עֹמֵר לְגֻלְגֻלֹת ואכלו חציו בבוקר וחציו בין הערביים, וזה יוצא יותר מכ"א ביצים, שהרי מג ביצים וחומש, לחלק לשנים יוצא יותר מכ"א ביצים (2 = 21.75 : 43.5).

אכן השו"ע הרב מגביל את דבריו שאם הוא שבע אז אפילו משיעור ד' ביצים יברך 'המוציא', ואם שבע בפחות מד' ביצים יברך על פת אחר, ואם אכל עם שאר דברים שמלפתים את הפת אז אפילו לא שבע יברך 'המוציא'.

חלק מהדברים הם משיעורי הגר"י הירש"ל שליט"א. ❖

עומק הפסטי

לתרומות, הערות, והארות. נייד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823

לשכת המיליון והמיליון - דוא"ר 5047867@gmail.com

הליצור נקרא להמשיך ולתרום צעין יפה, להמשיך הופעת העלון.....!
כל סכום יתקבל בצרכה, תזכו למאות.

הערות מבני החבורה

מנהג הספרדים

אשכנזים: כל זה מדובר לפי מנהג האשכנזים הנוהגים כדעת הרמ"א (סימן קס"ח סעיף ז') שתלוי האם יש רוב מי פירות, אכן הספרדים נוהגים כדעת השולחן ערוך (סימן קס"ח סעיף ז'), שתלוי האם מורגש המתיקות.

וכלפי לחמניות מזונות כתב הג"ר עובדיה יוסף זצ"ל (חזון עובדיה חלק ברכות עמוד נה): שברכתו 'מזונות' אם טעם המתיקות ניכרת. כך גם קובע הג"ר אברהם ישעיהו דדש שליט"א, בשם הג"ר שלום כהן שליט"א שודאי שברכתו 'מזונות' אולם זה רק בתנאי שהמתיקות ניכרת היטב בפה.

ונימק הג"ר עובדיה זצ"ל כיון שהספרדים צריכים לנהוג כדעת הב"י ולא כדעת הרמ"א לכן לא מועיל מה שיש רוב מי פירות אם אין המתיקות מורגשת. ויש לדקדק מלשון הרמב"ם ש"טעם התערובת ניכר בעיסה". וכך פשטות לשון הב"י, הכס"מ (הל' ברכות פ"ג ה"ט), והשו"ע (סימן קסח). ועיין בספר הלכה ברורה (חלק ח', בסוף בקונטרס אוצרות יוסף סימן י'), שהאריך בכל זה. וכתב (בעמוד סב) כנגד מי שרצה לומר שזה 'המוציא' מכיון 'שדרך לקבוע' מכוח שהשו"ע לא חילק בזה. וכן שמעתי בשם הג"ר שלום כהן שליט"א. והביא (עמוד שא) את שיטת המהרש"ם, שאם הרוב מי פירות אין צריך שירגישו טעם מי פירות, וכך פסק המנחת יצחק (וזהו כנראה הוראת הבד"ץ) אך תמה עליו, וכן הביא שבשבט הלוי תמה על כך.

מאידך שמעתי בשם הג"ר יצחק יוסף שליט"א (בשיעורו לפני תקופה בבית הכנסת יזדים, המשודר בליון לכל הארץ) שסיפר שהוא היה במטוס, וקיבל יחד עם כל הטסים מנה המצורף לזה 'לחמניה מזונות', וכאשר טעם ראה שטעמו ממש כמו 'לחמניה המוציא' ולכן הסיק שצריך לברך על זה 'המוציא' לחם מן הארץ וברכת המזון, והוסיף שמכל מקום בדיעבד אם בירך על המחיה מועיל, שכן גם כשאוכל פת מועיל בדיעבד אם בירך על המחיה (א.כ.). בנקודה זו נחלק עליו בקונטרס 'בית הלחמי' וטעמו שרק כאשר יודע שחייב ברכת המזון, נוכל לומר שיש לו דעת שתמא לצאת וכדברי החיי אדם המפורסמים שיש דעת שתמא למצוה. אבל כאן שסבור בודאות שברכתו על המחיה, כל זמן שאין לו כונה מפורשת לצאת בזה ברכת המזון לא יצא.

חלה מתוקה: וכלפי חלה מתוקה מאוד, למנהג האשכנזים ברור שמברכים על חלה מתוקה 'המוציא', כי אינה רוב מי פירות. אולם למנהג הספרדים, דעת הגרב"צ אבא שאול זצ"ל (שו"ת אור לציון ח"ב פי"ב הלכה ד'), שמברך עליו מזונות שהרי מנהג הספרדים כדעת מרן. כמבואר בכף החיים (אות נח). אולם זה דוקא כשמרגיש היטב את מתיקות הסוכה שעירב בעיסה, אבל מרגיש רק שינוי בעלמא מברך 'המוציא'. כך גם קובע הג"ר אברהם ישעיהו דדש שליט"א, בשם הג"ר שלום כהן שליט"א שלספרדים תלוי רק בהרגש המתיקות, אפילו שמתוק על ידי סוכר, ואין צורך שיהא רוב מי פירות, ולכן מברכים על חלה מתוקה 'מזונות' אולם זה רק בתנאי שהמתיקות ניכרת היטב בפה.

למרות כל זה כותב הגרב"צ שאול (שם הערה ד') בשם הכף החיים שנוכן לירא שמים לימנע מכן, ויאכלם רק תוך הסעודה, כיון שרגילות לקבוע עליה סעודה. וכתב בפסקי תשובות (סימן קסח הערה 76) שלגבי שבת קודש אם קובע סעודתו על חלה כזו ודאי יש לברך 'המוציא', ואף אם יקשה לו לאכול שיעור ד' ביצים מ"מ חזי לאיצטרופי דברי השערי תשובה (ס"ק ד') בשם כתי"י קדמון המובא בברכי יוסף דשבת קובעת.

אכן נחלקו בזה הגר"י קניבסקי זצ"ל (ארחות רבינו חלק א' עמוד פ'), והגרש"ז אורבאך זצ"ל (משנ"ב ביצחק יקרא) שגם לנוהגים כשיטת הבית יוסף ברור שחלה מתוקה ברכתה 'המוציא', ואפילו אוכל ממנה מעט ובלא קביעות סעודה, כי אינה מתוקה כל כך לברך עליה 'מזונות'. ❖